

jøder det drejer sig om var uden familiemæssig tilknytning til Sverige. Hvis denne tendens holder for hele perioden (og her undtages invitationen til de danske og norske jøder der var særtilfælde) må det betyde en voldsom breche i Levines modstandsbegreb. For så lå hovedparten af UD's indsats i en naturlig forlængelse af den nationale stats- og suverænitetensinteresse.

Levines underliggende budskab er eksistentielt, nemlig spørgsmålet om valgets betydning, her forstået som bureaukraternes valg mellem det gode og det onde (se også interviewet med Levine i *Dagens Nyheter* 29.12.96). Det var iflg. Levine dette moralske valg Engzell og Utrikesdepartementet foretog i 1942, og som de fastholdt krigen ud. Vi er sikkert mange der gerne vil tro at Levine har ret. Men trods meget nyt stof og stor entusiasme har afhandlingen ikke kunnet overbevise anmelderen herom.

Hans Kirchhoff

CAY SEVÓN: Visionen om Europa. Svensk neutralitet och europeisk återuppbyggnad 1945-1948. Bibliotheca Historica 3, Helsinki 1995.

De senere år har været vidne til en sand strøm af udgivelser om svensk efterkrigstidshistorie. Som i Danmark har en stor del af disse været rettet mod dels sikkerhedspolitikken og dels europapolitikken. Ofte har der naturligvis været tale om overlap i fokus, fordi emnerne hænger sammen, og det er også tilfældet i Cay Sevóns bog.

Konkret er det Sveriges politik over for Marshall-plan projektet, som står i centrum. Det vil sige, at det i hovedsagen er årene 1947-48, der er til behandling. Inden denne problemstilling tages op, introduceres vi i tre rammekapitler til svensk udenrigspolitisk tænkning og tradition, Sveriges giver- og udlånspolitik i den første efterkrigsperiode og Sveriges økonomiske behov for Marshall-hjælp. Den svenske giver- og udlånspolitik var naturligvis en konsekvens af landets friholdelse fra 2. verdenskrigs krigshandlinger og landets rigdom. Som Sevón slår fast, var det økonomiske rationale bag den svenske interesse i Marshall-hjælpen en likviditetskrise (mangel på dollars), som snarere skyldtes, at landet var for rigt end for fattigt.

I den nyere historiske litteratur om Marshall-projektet hersker der gennemgående enighed om, at projektet var dobbelt i sit formål (A. Milward, C.S. Maier, M. Hogan). Det var naturligvis økonomisk sigtende på at løse de økonomiske og finansielle strukturproblemer, som plagede de vesteuropæiske økonomier (her hører enigheden i forskningen op, da Marshall-hjælpen tillægges meget forskellig vægt som forklaring på den vellykkede genopbygning), men det var også politisk/sikkerhedspolitisk med det mål eksternt at afskærme Vesteuropa for sovjetisk indflydelse og internt at forhindre kommunistisk indflydelse. På trods af den officielle svenske understregning af, at Marshall-planen var et rent økonomisk samarbejdsprojekt og benægtelse af, at planen kunne udlægges som et blokskabende initiativ, var den svenske regering – på linje med den danske i øvrigt – helt på det rene med projektets dobbelte karakter. Det var det, der skabte problemerne for den svenske regering. Det var derfor den svenske regering spillede en særdeles aktiv rolle i diskussionerne om Marshall-hjælpens karakter

og institutionelle udformning. Det er denne kamp, eller konflikt om man vil, som er hoveddrejningspunktet i Sevóns bog; en kamp mellem forskellige visioner om efterkrigstidens Europa.

Den svenske vision repræsenteret af udenrigsminister Östen Undén, udenrigsministerens stedfortræder i europæiske spørgsmål, Dag Hammarskjöld, og den nyudpegede svenske generalsekretær for FN's Economic Commission for Europe (ECE) Gunnar Myrdal var et Europa, der bekæmpede blokopdelingen mellem øst og vest. Fra starten gik bestræbelsen derfor i retning af at forhindre, at Marshall-hjælpen blev et instrument i blokopdelingen. Især den institutionelle forankring af samarbejdet i de rent vestlige samarbejdsfora CEEC og OEEC blev opfattet som problematisk, og som alternativ blev der fra svensk side arbejdet ihærdigt på at gøre ECE til europæisk koordinator af hjælpen. Selv om det hurtigt stod klart, at det ville være svært at få Sovjet og dets satellitter til at deltage i projektet, havde ECE i det mindste den fordel, at samarbejdet ville finde sted i åbenhed i en ramme, hvor Sovjet også havde indflydelse. Præcis af denne grund var denne løsning ikke spiselig for USA, og da de europæiske stormagter, Frankrig og Storbritannien, efterhånden også opgav deres modstand mod oprettelse af en permanent Marshall-institution, var den svenske politik dømt til at mislykkes. Marshall-planen blev således det endelige dødsstød til Undéns vision om et universalistisk internationalt samarbejde og den klareste impuls til fortsat at fundere Sveriges internationale engagement på den nationalstatslige neutralitet.

Sevóns behandling af emnet er kildebaseret og detaljeret, men interessant fordi hun hele tiden inddrager synspunkter fra den eksisterende litteratur og bibeholder blikket for det store perspektiv i problemstillingen. Alligevel savner man, at hun går mere i clinch med synspunkterne i den eksisterende litteratur. Eksempelvis ville det have været oplagt at tage en mere fundamental diskussion om, hvad vesttilknytningen via Marshall-hjælpen og OEEC betød for neutralitetspolitikken. Man opretholdt neutralitetssynspunktet trods vesttilknytningen, men hvilken betydning havde det for neutralitetsbegrebet og -politikken. Denne mangel falder så meget mere i øjnene, fordi Sevón tydeligt nok er meget inspireret af de senere års begrebshistoriske diskussioner. Hun er omhyggelig med at skelne mellem 'objektive interesser' og 'perceived interests', har blik for styrkerne i en idéhistorisk tilgang samtidig med, at hun understreger, at analysen ikke må degenerere til ren tekstanalyse. Det ville derfor i denne sammenhæng have udgjort en styrke, om Sevón havde gjort sig nogle dybere overvejelser om den svenske neutralitetspolitik karakter før og efter Marshall-intermezzoet, om forholdet mellem erklæret politik og faktisk politik og i øvrigt i bredere forstand havde knyttet an til de diskussioner herom, som er blevet ført i beslægtede arbejder af Birgit Karlsson («Handelspolitik eller politisk handling. Sveriges handel med øststaterna 1946-1952», Göteborg 1992) eller Mikael af Malmberg («Den ståndaktiga nationalstaten. Sverige och den västeuropeiske integrationen 1945-1959», Lund 1994).

Thorsten Borring Olesen